

ŞEB-İ ARÜS TÖRENLERİ'NİN POLİTİK VE KÜLTÜREL İŞLEVLERİ*

Political and Cultural Functions of Şeb-i Arūs Ceremonies

Prof. Dr. Ruhi ERSOY**

Dr. Büşra BAYSAL***

ÖZ

Mevlâna 13. yüzyılda yaşamış, eserleriyle, vefatından sonra sistematize edilen ve 1925 yılına kadar varlık gösteren Mevlevilik tarikatıyla Türk kültürüne katkıda bulunmuş bir Türk-İslam âlimidir. Mevlâna yaşadığı dönemde Tanrı'nın sevgisini gönlünde hissettiğinde sema yapmıştır. Sema, Mevlâna'nın vefatından sonra sistematize edilen Mevlevilikte, Mevlevihanelerde bir zikir olarak yapılagelmiştir. Mevlâna'nın yaptığı sema programlanmış bir mekânda ya da zamanda değil hissedilen duyguların coşkunluğuna bağlı olarak icra edilmiştir. Mevleviler ise bu coşkunluğu bulmak amacıyla semayı sistematize etmişlerdir. Sema Töreni yapısal olarak bugünkü formuna yakın hâlini Pir Âdil Çelebi zamanında, 1460'lı yıllarda almıştır. Âşıklar için bu dünyadan ayrılmayı hakka kavuşma vesilesi olarak gören Mevlâna'nın vefat ettiği gün Şeb-i Arūs olarak adlandırılmış ve o günde sema yapılarak Mevlâna anılagelmiştir. 1925 yılında Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasına Dair Kanun'un yayımlanmasıyla birlikte sema icrası sekteye uğrasa da Mevlâna'nın 673. vefat yıldönümünde, Feridun Nafiz Uzluk'un Konya Halkevi'nde Mevlâna'nın Türk kültür tarihindeki yerine dair verdiği konferansla bu tikanıklık giderilmiştir. Konya Türk Milliyetçiler Derneği'nin 1951 yılında düzenlediği programla Mevlâna ihtilaf haftasında yine anılmış, bu programlar 1950'li yıllarda sema icrasının serbestliğini beraberinde getirmiştir. Bu serbestliğe dönemin siyasi iktidarının yaklaşımı, semanın bir tarikat faaliyeti olarak görülmesinden ziyade, kültürel formda bir ritüel olarak kabul edilmesi etki etmiştir. Bu kabulle birlikte Şeb-i Arūs resmî bir çehre kazanmıştır. Törene bakanların, bürokratların, devletin üst yetkililerinin ve dış devletlerin temsilcilerinin katılımı bu resmiyeti perçinlemiştir. Tüm bunların ışığında bu çalışmada öncelikle Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki Şeb-i Arūs Törenleri'nin kurumsallaştığı zaman dilimi ve törene dair gerçekleşen farklılıklar irdelenmiştir. Daha sonra törenlerin politik ve kültürel işlevleri ele alınmıştır. Şeb-i Arūs Törenleri'nin kurumsallaşmasıyla icradan önce siyasi kimliklerin gerçekleştirdiği konuşmalarda siyasi kültürel çizginin takip edildiği görülmüştür. Bu durumda konuşmaların içeriğine göre bazı zamanlarda eleştirel tutumlar sergilenmiştir. Şeb-i Arūs Törenleri'nin kültürel işlevleri ise Mevlevîliğin temellerinden beslenmiştir. Törenin icrası ve anlam dünyası Mevlevîlikle alakalıdır. İcra edilen ayinlerin bestekârları Mevlevî sanatçılardır. Törenin özü olan sema ise Türk tasavvuf kültüründe asırlar boyunca muhafaza edilip 2008'de UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'yle uluslararası alanda görünürlük kazandırdığı manevi bir törendir. Mevlâna Müzesi ve Türbesi Şeb-i Arūs Törenleri'nin kültürel fonksiyonuna maddi ve manevi destek sağlaması yönüyle dikkat çekmektedir. Mevlâna Müzesi ve Türbesi'ni Şeb-i Arūs Törenleri için önemli kılan burada Mevlâna'nın kabrinin bulunmasıdır. Müze içinde sergilenen yazma eserler, ahaşap eserler, musiki aletleri gibi pek çok unsur Türk kültürünü temsil etmesi bakımından Şeb-i Arūs Törenleri'ni desteklemektedir. Sonuç olarak bu çalışmada Şeb-i Arūs Törenleri'nin 13. yüzyıldan bu yana Türk milletinin duygu, düşünce, anlayış, sezgi, inanç gibi pek çok değerini yansıtmakta olduğu ve geçmişte olduğu gibi bugün de de birlik ve beraberliğin oluşumu, gelişimi ve devamlılığına katkı sağlamaya devam etmekte olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Mevlâna, Şeb-i Arūs, kurumsallaşma, politik işlev, kültürel işlev.

ABSTRACT

Mevlâna is a Turkish-Islamic scholar who lived in the 13th century and contributed to Turkish culture with his works and the Mevlevi order, which was systematized after his death and existed until 1925. When Mevlâna felt the love of God in his heart during his lifetime, he performed Sema. Sema has been performed as a dhikr in Mevlevism, which was systematized after Mevlâna's death, in Mevlevihanes. Mevlâna's Sema was performed not in a programmed space or time, but depending on the exuberance of the emotions felt. The Mevlevi systematized the Sema in order to find this enthusiasm. The Sema Ceremony was structurally close to its present form in the 1460s, during the reign of Pir Âdil Çelebi. Since Mevlâna saw leaving this world as an opportunity for the lovers to join the righteous, the day of Mevlâna's death was called Şeb-i Arūs and

* Geliş tarihi: 29 Ocak 2024 - Kabul tarihi: 25 Temmuz 2024

Ersoy, Ruhi; Baysal, Büşra. "Şeb-i Arūs Törenleri'nin Politik ve Kültürel İşlevleri" 144 (Kış 2024): 16-27

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü, Ankara/Türkiye, ersoyruhi@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0001-5622-6509.

*** Bağımsız Araştırmacı, Ankara/Türkiye, baysal.busra.bb@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5732-0676.

Mevlâna has been commemorated by performing Sema on that day. In 1925, with the publication of the Law on the Closure of Dervish Lodges, the Sema performance was interrupted, but on the 673rd anniversary of Mevlâna's death, Feridun Nafiz Uzluç gave a conference at the Konya Public House on Mevlâna's place in Turkish cultural history. With the program organized by the Konya Turkish Nationalists Association in 1951, Mevlâna was again commemorated during the ihtifal week, and these programs brought about the freedom of Sema performance in the 1950s. This freedom was influenced by the approach of the political power of the period and the acceptance of Sema as a ritual in cultural form rather than a cult activity. With this acceptance, Şeb-i Arûs gained an official face. The participation of ministers, bureaucrats, senior officials of the state and representatives of foreign states in the ceremony reinforced this formality. In the light of all these, this study first examines the time period in which the Şeb-i Arûs Ceremonies in the history of the Republic of Turkey were institutionalized and the differences in the ceremonies. Then, the political and cultural functions of the ceremonies are discussed. With the institutionalization of the Şeb-i Arûs Ceremonies, it was observed that the political cultural line was followed in the speeches made by political identities before the performance. In this case, critical or propagandist attitudes were sometimes exhibited according to the content of the speeches. The cultural functions of the Şeb-i Arûs Ceremonies are nourished by the foundations of Mevlevism. The performance and meaning of the ceremony are related to Mevlevism. The composers of the rituals performed are Mevlevi artists. The Sema, which is the essence of the ceremony, is a spiritual ceremony that has been preserved in Turkish Sûfi culture for centuries and today has gained international visibility with the UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Mevlâna Museum and Mausoleum draws attention with its material and spiritual support to the cultural function of the Şeb-i Arûs Ceremonies. What makes the Mevlâna Museum and Mausoleum important for the Şeb-i Arûs Ceremonies is the presence of Mevlâna's tomb here. Many elements such as manuscripts, wooden artifacts, musical instruments exhibited in the museum support the Şeb-i Arûs Ceremonies in terms of representing Turkish culture. As a result, in this study, it has been emphasized that the Şeb-i Arûs Ceremonies have been reflecting many values of the Turkish nation such as emotion, thought, understanding, intuition and belief since the 13th century and that they continue to contribute to the formation, development and continuity of unity and solidarity today as in the past.

Keywords

Mevlâna, Şeb-i Arûs, institutionalization, political function, cultural function.

Giriş

İşlev, işleyişin bütünlüğünün ve sürekliliğinin sağlanması için gerekli olan düzenin bir parçasıdır. Onun niteliğini yapı, uygunluk, ihtiyaç gibi kavramlar belirler. Folklor da toplumun bütünlüğünün ve düzeninin sağlanması için toplumu etkileyen sosyal, siyasal vb. alanlarda pek çok işlev üstlenmektedir. Bu işlevler hem düzenin korunması hem de birlik ve beraberliğin sağlanmasına hizmet eder. Folklorun işlevinin sürekliliği, onun aktarımla doğru orantılıdır. Folklor unsurları aktarıldığı ve düzenin işleyişinde yer aldığı sürece kendi varlıklarını korur, düzenin istikrarını sağlar.

Bu anlamda “halk bilimi yaratmalarının kim tarafından nasıl, neden ve nerede yaratılıp nakledildiklerini açıklaması, kim tarafından, neden ve nasıl dinlendiğini incelenmesi, bir sosyal ilişkinin ürünü olduğunun ortaya konması gibi sonuçları beraberinde getirmesi bakımından” halk bilimi araştırma yöntemlerinden işlevsel kuram kültürel olguların kuramsal açıdan incelenmesine katkı sağlar (Ekici vd. 2010: 84). İşlevsel kuramın öncülerinden W. Bascom folklorun dört işlevi olduğunu belirtir. Hoşça vakit geçirme, toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme, eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi folklor unsurlarının işlevlerini en basit şekilde açıklar (Ekici 2004: 119-120).

İşlevsel kuram perspektifinden bakıldığında Mevlâna'yla bilinirlik kazanan Şeb-i Arûs Törenleri'nin de bu özelliklere sahip olduğu görülür. Özellikle toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme ile kültürün genç kuşaklara aktarılması işlevlerini törenin kültürel ve politik alanlardaki fonksiyonları destekler. Törenler toplumun ihtiyacına, kültürene ve yapısına bağlı olarak oluştuklarından törenlere katılım aynı zamanda toplumsal kurum ve törenlere destek vermek anlamına gelir. Şeb-i Arûs'da icra edilen Sema Töreni,

ayinden törene evrildiği için her icra, iktidarın meşruiyetini onaylar ve destekler. Törenlere, Türkiye’den ve dünyadan pek çok siyasi görevli katılım sağlar. Bunun yanında Şeb-i Arûs Törenleri’ne her katılım, kültürün genç kuşaklara aktarılmasını sağlar veya aktarılmaya potansiyeli taşır. Törenlerin yanında yapılan etkinlikler ziyaretçilere Türk kültürünün tanıtımı, aktarımı için fırsat oluşturur.

Özellikle dijital alanda Şeb-i Arûs Törenleri’nin politik sahadaki yansımalarını gösteren pek çok haber vardır. Şeb-i Arûs Törenleri’nde, Sema Töreni’nin yanında Türk kültürüne ait değerlerin sergilendiği, çeşitli faaliyetlerle kültürel zenginliklerin vurgulandığı haberler de mevcuttur. Ancak bu iki konuyu makale olarak halk bilimsel bağlamda işlev odağında ele alan bir çalışmanın olmaması bu konunun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çalışmada Şeb-i Arûs Törenleri’nde icra edilen semanın yapısı, sistemleşmesi, politik ve kültürel işlevleri ele alınacaktır. Bu çalışmanın sınırı ve amacı Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerçekleştirilen ilk Şeb-i Arûs Töreni’nden günümüze kadar gerçekleştirilmiş olan Şeb-i Arûs Törenleri’nin kültürel ve politik işlevlerini ele almaktır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden yazılı doküman analizi ile ele alınmıştır. Makaledeki değerlendirmeler Şeb-i Arûs Törenleri’nde gerçekleştirilen programlar ve bu programlarda yapılan konuşmaların taranması, katılımcıların tespiti ve tören haftası boyunca gerçekleştirilen etkinliklerin içerik ve mahiyeti incelenerek oluşturulmuştur.

Şeb-i Arûs Törenleri, Mevlâna’nın vefatını bir kavuşma vesilesi olarak gördüğü için ona dair değerlerin yeniden canlandırıldığı bir anma etkinliğidir. Törenler “kültürel anlamda kurumsallaşmış bir hatırlama şekli olarak” ilk olarak 1940’lı yılların sonunda yapılmış 1950’li yıllarda görünürlük kazanmıştır (Aksüt Çobanoğlu 2022: 448). Şeb-i Arûs Törenleri’nin ritüeli olan Mevlevî Sema Töreni ise cumhuriyetin ilk yıllarında kurumsal bir çatı altında değil bireysel teşebbüslerle uygulanmıştır. Sema Töreni’nin resmîyet kazanmasını sağlayacak etkinlikler ilk olarak Mevlâna’yı anma programları olarak başlamıştır. Daha sonra törenler sırasıyla “Konya Halkevi, Milliyetçiler Derneği, Konya Turizm Derneği tarafından düzenlenmiştir. Törenler 1990 yılında resmîyet kazanarak Kültür Bakanlığı ve Konya Valiliği tarafından tertip edilmeye başlanmıştır” (Önder 1998: 70).

UNESCO, Şeb-i Arûs Törenleri’nin uluslararası alanda görünür olmasını sağlayan kurumdur. UNESCO tarafından ulusal ve uluslararası alanda Mevlâna dikkati oluşturacak ilk faaliyet 1973 yılında gerçekleşmiştir. UNESCO 1973 yılını Mevlâna’nın vefatının 700. yıl dönümü olması sebebiyle “Mevlâna Yılı” olarak ilan etmiştir.

Mevlevî Sema Töreni, UNESCO İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Başyapıtları Programı çerçevesinde 2005 yılında Başyapıt olarak ilan edilmiştir. UNESCO Yıldönümü Kutlamaları Listesi kapsamında 2007 yılı Mevlâna’nın doğumunun 800. yılı sebebiyle UNESCO tarafından “Mevlâna Celâleddin Rûmî’nin 800. Doğum Yıldönümü” olarak ilan edilmiş olup Türkiye’de ve dünyada yıl boyunca Mevlâna ve Mevlevîlikle ilgili pek çok etkinlik düzenlenmiş ve Mevlevî Sema Töreni icra edilmiştir. 2008 yılında ise Mevlevî Sema Töreni UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne Türkiye adına kaydedilerek tüm dünyaya tanıtılmıştır (URL 1). Bu yıl dönümlerinin yanında 2023 yılının da Mevlâna’nın Hakk’a vuslatının 750. yılı olması sebebiyle Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle Mevlâna Yılı olarak kutlanmasına karar verilmiştir (URL 2).

Sözleşmenin amaçları SOKÜM unsuruna nasıl yaklaşılması gerektiğine dair bilgi verir. “Somut olmayan kültürel mirası korumak, ilgili toplulukların grupların, bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek, somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal, uluslararası düzeyde duyarlılığı artırmak, karşılıklı değerbilirliği

sağlamak; uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak gibi amaçları bulunan sözleşmenin” yaşatarak koruma perspektifine sahip olması “uygulamaya yönelik yaklaşımların önemini artırmıştır” (Oğuz 2018: 137; Ersoy 2023: 96). Bu şekilde hem Şeb-i Arûs Haf-tası kapsamında hem de diğer zaman dilimlerinde Sema Töreni’nin icrası artmıştır.

Sema Töreni bugünkü icraya en yakın şeklini Pîr Âdil Çelebi döneminde almıştır (Çelebi 2020: 128). Tören, yapı olarak yedi bölümden oluşur. İlk olarak naat-ı şerîf okunur. Daha sonra kudüm darbı gerçekleştirilir. Burada Allah’ın “kün” yani “ol” emri sembolize edilir. Kudüm darbını ney taksimi izler. Neyin üflenmesiyle de kıyamet gününde İsrâfil’in sura üfleyeceği zaman temsil edilir. Ney taksimi sonlandığında bitişik bir şekilde yerde oturan semazenler ellerini yere şiddetli bir şekilde vurarak ayağa kalkarlar. Bu durum da kıyametteki tekrar diriltilmeyi anımsatır. Daha sonra postnişin ve semazenlerin aksak adımlarla üç defa zikir çekerek gerçekleştirdikleri, ritüele Sultan Veled döneminde eklenmiş olan Devr-i Veleđî yapılıdır. Burada Mevlâna’yı temsil eden kırmızı postun önüne gelindiğinde semazenler karşılıklı olarak baş keserek birbirlerini selamlarlar. Devr-i Veleđî’den sonra semazenbaşı elleri omuzlarında çapraz bir hâlde postişinin önünde baş keser. Semazenbaşını hırkalarını çıkarmış olan semazenler izler. Burada her selamın bitiminde semazenler en az iki kişi olacak şekilde meydan-ı şerifin kenarında yan yana durmaya gayret gösterir. Bu şekilde dört selam gerçekleştirilir. Sema esnasında semazenlerin sağ elleri yukarı sol elleri ise yere bakar. Sema bittiğinde semazenler hırkalarını giyerek meydan-ı şerifteki ilk yerlerine otururlar. Kur’an-ı Kerim’den Bakara Suresi’nin 115. ayeti okunur. Semazenler yer ile görüşükten sonra gülbang okunur. Ritüel, Fatıha okunup semazenin Mevlâna’nın makamını temsil eden kırmızı postu alıp meydanı terk etmesiyle tamamlanır. Sema Töreni, içerisinde pek çok sembol barındırır. Semazenlerin sema yaparken ellerinin aldığı vaziyet haktan alıp halka taksim etmeyi, “hırkaları mezarı, tennu-releri kefeni, sikke mezar taşını” elif-i nemed insanın hayatla olan ilişkisini, mest egoyu, destegül ise insanın yaratıldığı zamandaki en saf hâlini temsil eder (URL 3). Sema Töreni yüzyıllardır icra edilmektedir. Tören, içerisinde pek çok anlam barındırması ve bunların insanların duygularını harekete geçirmesi dolayısıyla Mevlâna’nın bilinirliğine tanınır-lığına ve bugün var olan nüfuzuna katkı sağlayan en önemli etkenlerdendir.

Esin Çelebi Bayru ve Bekir Reha Sağbaş tasavvufun en çok görünürlük kazandığı ve rağbet gördüğü dönemin hangâh dönemi olduğunu bildirir (2008: 334-335). Mevlâna, bu çağdan sonra dünyaya gelmiştir. Hangâh döneminde, tarikat zikirlerine mûsikî ve raks girmiş bu durum yüksek sınıf bir uygulama oluşturmuştur. Bu gruplar tarafından zengin ilahi repertuarları meydana getirilmiştir. Ayinler için yeni besteler yapılmış bu şekilde zikir ve ayinler birbirinden farklı hâle gelmiştir. Bu zaman diliminde gruplar kendi alt grubuyla birlikte farklı uygulamalara gitmiştir. Mevlevîlik ise kendine has öğreti ve zikir çeşidiyle sistemli bir kurum haline gelmiş ve bu durumu korumuştur.

Abdülbaki Gölpınarlı Mevlevîliğin, Ulu Arif Çelebi ve Divâne Mehmed Çelebi döneminde XIV. ve XV. yüzyıllarda yayıldığını ve teşkilatlandığını belirtir (1983: 101-121). Bu dönemde Mevlevîlik, Anadolu’nun pek çok yerinde kurulmuştur. “Osmanlı merkezi yönetiminin Mevlevîlerle tanıma mahiyetli ilk teması ise I. Murad zamanında, bu manevi hareketin içinde bulunan Germiyan ailesi ile kurulan akrabalık bağı ile başlamıştır” (Eravcı 2003: 366). Geçmişte Mevlâna Türbesi’nin fiziki koşullarının iyileştirilmesini, tamirat, tadilat işlemlerini Osmanlı hükümdarları sağlamıştır. “Yavuz Sultan Selim dergâha su getirmiş, şadırvan yaptırmıştır” (Ocak 1996: 21). “Türbe, Osmanlı Devleti hükümdarları III. Selim, II. Mahmut, I. Abdülmecit, II. Abdülhamit zamanlarında da tamir görmüştür” (Baysal 2023: 107).

Mevlâna'dan sonra sema, Mevlevilik tarikatı içinde icra edilen bir ayin olarak yapılagelmiştir. Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasına Dair 677 sayılı kanunun 30 Kasım 1925'te kabul edilip 13 Aralık 1925 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle Mevleviliğin tarikat statüsü sona ermiştir (URL 4). Mevlevilik kurumuna ait olan varlıklar hükümete devredilmiştir. Dönemin siyasi havası içerisinde sema, Mevlevilerce bireysel olarak icra edilmiştir. 1928 tarihinde gerçekleşen Harf İnkılabı ile 1937 yılında Mevlâna ile ilgili Latin harfleriyle yapılan "Melamilik ve Melamiler, Rubailer, Mesnevi, Mecâlis-i Seba, tercümeleleri, Mevlâna monografisi" gibi eserlerle çalışmalar artık görünürlük kazanırken bir yandan da Konya Belediyesi tarafından Mevlâna'nın hayatı, eserleri, düşünce dünyasını konu alan konferanslar yapılmaya başlanmıştır (URL 5). "Kanuna bağlı yasak Marshall yardımları için Türkiye'ye gelen Amerikalı subay heyetindeki bir subayın eşi "dönen dervişleri" görmek isteyince zorunlu olarak bitirilmiştir (URL 6)." Bu durum semanın kültürel bir ritüel olarak kabul edilmesini onun kamusal alana dâhil olusunu hızlandırmıştır.

Sema bir tarikat ayiniyken çehresinin bu denli değişmesi ve yasakların dışında tutulup kabul gören alana dâhil edilmesi kapatılan diğer tarikatlara mensup kimselerin de sema etrafında toplanmasına sebep olmuştur. Bu anlamda Sema Töreni "şemsiye görevi" görmüştür (Baysal 2023: 320). Semanın kamusal alanda bir tören olarak görünür olmasının sebeplerinden bir diğeri de 1950'lerden bu yana devam eden muhafazakâr partilerin yükselişidir (Sağlam 2017: 14)

Şeb-i Arûs'un millî kültürün bir pratiği olarak ele alınıp uluslararası alanda Türkiye'yi temsil eden bir ritüel hâline gelmesine olanak sağlayan şartlar, aynı zamanda onun "ayın zikri" özelliğini törpülemiştir. Mevlevilikte dergâh içinde mahremiyet çerçevesinde yapılan bir zikirken meydanlara taşınması onu zorunlu olarak seyirlik bir yöne çekmiştir. Törenlerin resmî nitelik kazanması Sema Töreni zemininde topluma dair değerlendirmelerin yapıldığı, dönemin yurt içinde ve yurt dışındaki gündemine dair görüşlerin beyan edildiği bir alan hâline gelmiştir.

1. Şeb-i Arûs Törenleri'nin Politik İşlevleri

Şeb-i Arûs Törenleri'nde verilen politik mesajlara değinmeden evvel Mevleviliğin yaşandığı dönemde dönemin hükümdarları, vezirleri, yönetim sınıfıyla olan münasebete ve kültürel etkinliklerine değinmek yararlı olacaktır.

Her dönem hükümdarlarla iyi ilişkiler kurmuş olan "Mevleviler; II. Murad, II. Bâyezid, I. Selim, III. Murad gibi hükümdarların ilgisine mahzar olmuştur" (İnalçık 2003: 207). "Post makamına geçen Mevleviler merkezi yönetimle ilişkilerini etkin bir şekilde sürdürmeye gayret göstermişlerdir. Bu siyasi destek ise Mevleviliğin yayılmasını hızlandırmıştır" (Ocak 1996: 19).

Kanunî Sultan Süleyman zamanında 1528 sonlarında Konya'da Mevlâna zaviyesi şeyhi Lokman Dede'ye bir elbise (câme) ile bin akçe gönderilmesi, Bağdat seferi sırasında sadrazam İbrahim Paşa'nın, ardından da hükümdarın Konya'yı ve Mevlâna zâviyesini ziyaretleri, Kanunî'nin zâviyeyi teşrifinde Kur'an-ı Kerim ve Mesnevi okuması, sema yapılması, zaviyedeki fukara ve dervişlere ihşanda bulunulması, burada bir cami ve misafirhane yaptırması hakkındaki bilgiler Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin eserinde Mevlâna için kullandığı övücü ifadeler Mevlevilerin Bu devirde itibarlar gördüklerine dair kuvvetli delillerdir (Göyünç 1991: 354-355).

"Fatih Sultan Mehmet ise İstanbul'u fethettikten sonra kiliseden çevirdiği Kalenderhâne Camii'nin vakfında bir şeyh, bir nâzır, Cuma günü semâ meclisinde Mesnevî ve Kur'an-ı Kerim'den cüzler okuyacak bir hâfızın, semâzenlerin ve dört mutrıbin görevlendirildiğini bildirmektedir" (Gölpınarlı 1983: 336-337).

14. ve 15. yüzyıllarda yayılıp teşkilatlanan Mevlevilik, 17. yüzyıldan itibaren, devlet tarafından daha çok resmî himaye görmüş; bu yüzyıldan sonra köy Mevlevihanelerine ve Mevlvî köylerine rastlanmaz olmuş ve artık, vezirler, padişahlar tarikata yakın ilgi göstermiş; bunlardan kimi Mevlevîliğe intisap etmiş, kimi de Mevlevî muhibbi olmuştur. Tarikata halktan intisap edenler varsa da daha ziyade vezirler, beyzâdeler, hükümet ricâli, III. Selim (1761-1808), II. Mahmud (1785-1839), Abdülmecid (1823-1861) gibi padişahlar tarikata girmiştir. Bu yüzyılda Mevlevihaneler tamir edilmiş, vakıfları çoğaltılmış, birçok kişi Mevlevîliğe intisap etmiştir. Böylece Mevlevilik daha çok tahsilli çevrede özellikle sanatkarlar, şairler, musikişinaslar hatta her biri birer sanatkar olan padişahlar arasında yayılmıştır (Kılıç 1998: 228).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihine bakıldığında Şeb-i Arûs Törenleri'nin "1946 ve 1954 yılında yapılan küçük çaptaki semayla" başladığı görülür (Tanrıkorur 2004: 471). 1991 yılında Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu ve İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu'nun kurulması ve Sema Törenleri'nin bu topluluklarda görev alan semazen, ayinhan, nutriban tarafından icra edilmesi törenlere dair resmîyeti artırır.

Tüm bunların yanında Şeb-i Arûs Haftası'nda yapılan yürüyüşler, Nevbe Merasimi, Tekke Pilavı İkrâmı, Mevlâna Müzesi ve Türbesi'nde yapılan "Gülbang Duası" gibi ritüeller Şeb-i Arûs'u desteklemesinin yanında geleneğe bağlı kalınması noktasında dikkat çeker (URL 7). Bu ritüellerde de devlete bağlılığın altı çizilir. Örneğin post duasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin selameti, devamlılığı için "Devam-ı ömr-ü devlet-i Cumhuriyet-i Türkiye ve selâmet-i reis-i devlet ve selâmet-i hükümet ve vükelây-ı millet râ." şeklinde dua edildiği görülür (URL 8). Nitekim geçmişte icra edilen törenlere bakıldığında da duagünün duasında Osmanlı hükümdarına, sadrazamlara, vezirlere, askerlere dua ettiği görülür (URL 9).

Semanın Mevlevilik tarikatının ayiniyken kamusal alanda görünürlük kazanması onu farklı bağlamlara taşımıştır. Sema Töreni'nin tarikat ayini anlamından çıkması, kültürel ritüel olarak algılanması bununla birlikte Şeb-i Arûs'un resmîyet kazanması ile 7-17 Aralık tarihleri arasında icra edilen Mevlâna'nın Uluslararası Vuslat Yıldönümü Anma Törenleri'ne devlet ricalinin katılımı artmıştır. Gerçekleştirilen katılımlarda tören başlamadan önce yapılan konuşmalar politik ve kültürel mesajlar barındırmaktadır.

Şeb-i Arûs Törenleri'nde devlet ricalinin Türkiye'nin diğer devletlerle olan etkileşimine Mevlâna'yla bağlantılı olarak değinmesi dikkat çeker. Örneğin, 2008 yılında gerçekleşen Şeb-i Arûs Törenleri'nde dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan konuşmasında İspanya ile Medeniyetler İttifakı'nı kurduklarını, Afganistan'da Mevlâna'nın doğduğu evi restore ettiklerini belirtmiştir. Aynı zamanda bu törende iktidar ve muhalefet bir araya gelmiş Mevlâna'nın birlik çağrısı fiilen gerçekleştirilmiştir (URL 10).

Törenlerdeki konuşmalarda Mevlâna'nın sözleri referans alınarak evrensel barış, sevgi, birlik temaları üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda Mevlâna'nın hoşgörüsü, barış ve birlik çağrılarını ifade edildikten sonra dünya siyasetindeki genel çerçeveye de değinildiği görülmüştür (URL 11). Şeb-i Arûs Törenleri'nde yapılan konuşmalarda dünya değerlerinin Mevlâna hakkında söylediği sözlere de sıklıkla atıf yapılmıştır. Örneğin; 2008 yılında gerçekleştirilen Şeb-i Arûs Töreni'nde dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan "Kişi, tanımadığının düşmanıdır. Birbirimizi tanımadan sevemeyiz. Aramıza duvarlar örerek, dünya barışını inşa etmemiz mümkün değildir. Mevlâna, "insan, insanın aynasıdır" derken, Goethe, aynı şekilde "İnsan, kendini yalnızca insanda tanır." diyerek aynı hassasiyeti, aynı yüksek düşünceyi dile getirmiştir (URL 12)." derken; 2007 yılında CHP Genel Başkanı Deniz Baykal "Hz. Mevlâna İslamiyet dışında yer alan birçok insan için de bir çekim merkezi hâline gelmiştir. Ünlü düşünür Hegel, "Mevlâna gelmiş geçmiş en

büyük şairlerden birisidir.” der. O ki İslamiyet içinde tasavvufu zirveye çıkararak isimlerin başında gelir (URL 13).” ifadesiyle dünya belleğinde izleri silinmeyen değerlerle Mevlâna'nın felsefesinin birlikteliğini vurgular.

Vuslatının 741. senesinde Hz. Mevlâna'yı anan konuşmasında MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, dönemde var olan siyasal kargaşaları Mevlâna'nın sözleriyle değerlendirmişti: “Şu günkü zor ve sıkıntılı günlerimizde; şiddet ve düşmanlığın teşvik edildiği, bölücülüğün ve fitnenin yaygınlaştırıldığı bugünlerde, Hz. Mevlâna'nın “Öfkede ölü gibi, müsamahada deniz gibi ol” tavsiyesine çok ihtiyacımız vardır (URL 14).”

Bir diğer mesajında Bahçeli, “Bu muhterem büyüğümüzü layıkıyla özümsemiş, cesaretle anladığımız ve kutlu bir emanet gibi benimsediğimiz sürece nifak ve husumet milletimizin arasına sızamayacak, kötü ve kötürüm niyetler aradıkları fırsatları bulamayacaklardır (URL 15).” diyerek Mevlâna'yı anılması, anlaşılması ve fikirleri uygulanması gereken bir değer olarak görür.

Bazı dönemlerde de Şeb-i Arûs Törenleri'nin manevi havasından uzaklaşılarak meydana-ı şerif, şahısların birbirlerini eleştirdikleri bir alan hâline gelmiştir. “Şeb-i Arûs Törenleri kimi zaman 1995 yılında Tansu Çiller'in yaptığı gibi, seçimlerden önce oy toplamak için siyasi bir arenaya dönüşmüş kimi zaman 1998 yılında Refah Partisi'nin kapatılmasından sonra partiye mensup belediye başkanı ile bir asker arasında yaşanan gerginliğe tanıklık etmiştir” (Sağlam 2017: 34):

Tansu Çiller 17 Aralık 1995'te Konya'daydı. Necmettin Erbakan'ı bölücülük yapmakla suçladı. (Yeni Konya Gazetesi, 18.12.1995 (Sağlam 2017: 34)

Törenlere her dönem mevcut dönem içerisinde görev yapan Kültür ve Turizm Bakanı, Diyanet İşleri Başkanı, TBMM Başkanı, Konya Valisi, muhalefet grubu başkanlarının katılım sağladığı görülmüştür. Törenlere dış devletlerin önemli isimleri de katılım sağlamaktadır. Şeb-i Arûs Törenleri'ne 2006 yılında, Mevlâna'nın vefatının 733. vuslat yıldönümünde ABD Büyükelçisi Ross Wilson (URL 16), 2008 yılında Mevlâna'nın vefatının 735. vuslat yıldönümünde Dubai Emiri Muhammed Bin Raşid El Maktum'un oğlu, Kültür Meclisi Başkanı Prens Şeyh Macid Bin Muhammed Bin Raşid El Maktum (URL 17), İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad ile Tacikistan Cumhurbaşkanı İmam Ali Rahman (URL 18), Avrupa Birliği (AB) Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Nikolaus Meyer-Landrut (URL 19), 2009 yılında, Mevlâna'nın vefatının 736. vuslat

yıldönümünde Bosna Hersek Cumhurbaşkanı Sıdazic (URL 20) katılmışlardır. Bu katılımlar Şeb-i Arûs Törenleri'nin millî ve siyasi görünümünü güçlendirmesi açısından önem arz etmektedir.

Törene, İran başta olmak üzere Pakistan, Hindistan, Orta Doğu ve Körfez ülkeleri ile Avrupa'dan gelen ziyaretçiler dikkat çekmektedir (URL 21). Mevlâna'nın Hakk'a vuslatının 750. senesinde Mevlâna Müzesini 168.000 kişi ziyaret ederken, Konya'ya gelen ziyaretçi sayısı 100.000'i geçmiştir (URL 22). Şeb-i Arûs Törenleri'ne İran başta olmak üzere Pakistan, Hindistan, Orta Doğu ve Körfez ülkeleri ile Avrupa'dan gelen ziyaretçiler yoğun ilgi göstermektedir (URL 23). Şeb-i Arûs'a katılım sağlayan ziyaretçiler orta yaş grubu, çoğunlukla Katolik Hristiyan, daha önce Türkiye'yi ziyaret etmiş ancak Şeb-i Arûs'a katılmamış, çoğunlukla Mesnevi okumuş, seyahat acentesi aracılığıyla gelmiş kimselerden oluşmaktadır (Özçoban 2018: 193-194).

Şeb-i Arûs Törenleri'ne yurt dışındaki devlet adamı ve politikacılar tarafından gösterilen bu ilgi, kültür ve politikanın birbirini destekleyen iki yakın alan olmasını göstermesinin yanı sıra uluslararası alanda Türk kültürünün ve değerlerinin önemini vurgulayan aynı zamanda ziyaretçi ülke ile Türkiye arasında kültürel-politik ilişkilerin geliştirilmesine bir vesile olarak değerlendirilebilir.

2. Şeb-i Arûs Törenleri'nin Kültürel İşlevleri

Ritüeller toplum ilişkisinin ifadesi ile beraber, inanca bağlı kültürel pratikler ve aktarımlar bağlamında süreklilik ifade etmesi ve söz konusu değerlerin sürdürülebilirliği için büyük önem taşımaktadır. Onlar bir toplumun değerlerinin, yaşayışının sembolik bir şekilde ifade edildiği, geçmişten bugüne birikerek gelen bu anlamda içerisinde kemikleşmiş kabulleri barındıran, hayatı şekillendiren bir sistemler bütünüdür. Ritüeller, kolektif kimliği besleyen yapısıyla bünyesinde pek çok açık ve örtük işlev barındırır. Şeb-i Arûs Törenleri'nin daima izleyicisinin olması, dolayısıyla talep edilir olması, onun sürekliliğine katkı sağlamakla birlikte katılımcılar arasında aynı ritüele tanıklık etme, aynı mekânı paylaşma, benzer duyguları hissetme ve ortak bir değer etrafında fiziki olarak buluşma gibi bütünleştirici rol üstlenir. Bu anlamda her ne kadar katılımlar bireysel olabile de kolektif kimliğin oluşumuna katkı sağlar. Bu duruma ritüelin yapısında bulunan hareketler, renkler, tavır, semboller, müzik ve ahenk doğrudan etki eder. “Anma günlerinde görülen unsurlar, sosyal hayatın devamı ve insanların birbiriyle olan ilişkilerini pekiştirmesine” hizmet eder (Ersoy 2021: 266). Belirli zamanlarda toplu bir şekilde uygulanması sebebiyle topluluk bilincini harekete geçiren ve ortak bir paydadan hareket edildiği için benzer duygular uyandıran ritüel, uygulayıcılarına bir yol haritası oluşturur. Dinî bir temelden hareketle ortaya çıkması bakımından Şeb-i Arûs Törenleri doğrudan manevi alana etki eder ve ruhsal bir sağaltım işlevi üstlenir. Katılımcıların burada “rahatlık, huzur, dinginlik, birlik olma sebebiyle güvende hissetme, mutluluk” gibi duyguları yaşaması bu sebeptendir (Baysal 2024: 197-200).

Ritüele dair bu bilgilerle birlikte Şeb-i Arûs Törenleri'nin kültürel fonksiyonuna baktığımızda öncelikle semanın oluşum ve gelişimini sağladığı Mevleviliği, kültürel açıdan değerlendirmek gerekmektedir. Mevleviliğe dair kültürün oluşmasına Mevlevilikte çeşitli on sekiz alanda hizmet edilerek tamamlanması gereken 1001 günlük çile eğitiminin önemli bir etkisi olmuştur. Böylesi bir eğitim sistemi içinde oluşan sözlü kültür de Mevleviliğe ait kültürel yapıyı yansıtan önemli bir alandır. Örneğin, “Mevlevilikte, ‘söndürmek’ kelimesi olumsuz bir duygu çağrıştırdığından bu kelimenin yerine ‘dinlendirmek’ kullanılır; ocak dinlendi, ışığı dinlendirir gibi. ‘Sırlamak’ kelimesi de aynı mantıkla söndürmek, yitmek anlamında kullanılır. ‘Vefat etmek’ kelimesinin yerine kullanılan ‘göç-

mek'; hediye, adak anlamına gelen 'nevr'; kesmek kelimesinin yerine kullanılan 'tığlamak'" kelimeleri Mevlevilerin konuşurken güzel duygular çağrıştıran sözcükleri kullanmak istemelerini ve buna dair bir sözlü kültür oluşturduklarını gösterir (Baysal 2023: 31-33).

Mevleviliğe intisap eden bir kimsenin, mizacına hangi sanat yahut zanaat uygunsu onunla ilgilenmesi beklenmiştir. Bu nedenle Mevleviler arasında Şeyh Galip, Eflâki, Sultan Veled, Esrar Dede gibi önemli şairler yetişmiştir. Süzidilârâ Ayin-i Şerîfi'ni besteleyen III. Selim, Sema Töreni'nin başında söylenen naatı besteleyen Buhûrîzâde Mustafa İtrî, neyzen, bestekâr ve hânende Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'de Mevlevi musikişinaslar arasındadır. Mevleviliğe intisap eden kimseler aynı zamanda "saatçilik, açıcılık, mobilyacılık" gibi zanaatlar öğrenme imkânına da sahip olmuşlardır (Tanrıkorur 2004: 474).

Mevlevihaneler topluma, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Konservatuvar yahut İlahiyat Fakültesinin yaptığı hizmete denk hizmet vermişlerdir. Bu şekilde topluma yetişmiş insan gücü sunmuşlardır. Bu etkenler kent merkezli faaliyet gösteren Mevlevilerin aristokrat bir kimliğe sahip olmasına destek olmuş "yüksek aristokrasi ile yüksek ve orta burjuva sınıflarına dayanan Mevlevilik tarikatı, mevcut içtimai ve siyasi nizamın muhafazasına çalışmıştır" (Köprülü 2009: 115). Devlet ile Mevlevilik arasındaki münasebet de tek taraflı değildir. Mevlevilik kendi içerisinde geliştirmiş olduğu eğitim sistemiyle, yönetimin fikirlerine aykırı olmayan politikasıyla, toplumun gelişmişlik düzeyine katkı sağlayan bir oluşumdur. Böylece Mevleviliğin itibarı ve sahip olduğu statü korunmuş ve toplum içerisinde Mevlevilik cazibesini sürdürmüştür.

Şeb-i Arûs Törenleri'nin kültürel fonksiyonlarına bakıldığında ilk göze çarpan unsur, Türk kültürünün, duygusunun, düşüncesinin, inancının ayin formunda görünürlük kazandığı Sema Töreni'dir. Sema Töreni'nde temsil edilen maddi ve manevi unsurlar kaynağını Türk kültüründen almıştır. Türk kültüründe yaklaşık 800 yıllık bir geçmişe sahip olan Sema Töreni sadece bir ritüel değil aynı zamanda icra edildiği zaman muhibbani manevi doyuma ulaştıran, ortak bir geçmişten gelen ve mevcut zamanda gerçekleşen bir ritüele tanıklık edildiği için birlik ve beraberlik duygularını güçlendiren, kimlik ve devamlılık duygularını perçinleyen bir ritüeldir.

Bu durumu Mevlâna'yı Anma Törenleri'nde yapılan çeşitli programlar, konferanslar, sempozyumlar, paneller desteklemektedir. Bu etkinlikler Selçuk Üniversitesi, İRFA, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü gibi resmî kurumlarla Uluslararası Mevlâna Vakfı vb. STK'lar tarafından yürütülmektedir. İhtifal haftasında geçmişten bugüne resim, ebru, çini, tezhip, vitray, künde-kârî, metal oymacılık gibi geleneksel sanatlardan örneklerin sergilendiği sanat sergileri gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde Türk sanatları da yerel ve uluslararası ziyaretçilere tanıtılma imkânı bulmaktadır (URL 24).

Mevlâna Müzesi ve Türbesi de Şeb-i Arûs'un kültürel fonksiyonlarına hizmet eden, onu besleyen dinamik mekânlardır. Türbede bulunan derviş hücreleri; Sinan Paşa, Hasan Paşa, Fatma Hatun Türbesi gibi Mevlâna Müzesi ve Türbesi'nin avlusunda bulunan diğer türbeler, sergilenen yazma eserler, halı, kandil gibi geçmiş dönemde Mevlevilik anlayışını, yaşayışını temsil eden eserler; Gül Bahçe'de icra edilen sema, Şeb-i Arûs'da ziyaretçilere hissettirilerek istenen duygunun somut anlamda destekleyicisidir.

Yapılan etkinlikler Konya şehri ile sınırlı değildir. Şeb-i Arûs Törenleri'ne ev sahipliği yapan Konya Büyükşehir Belediyesinin yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirdiği etkinlikler törenin etki ve tanıtım alanının genişletilmesinde önemlidir. Geçmişten bugüne Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilen etkinlikler çerçevesinde ABD, Japonya, Pakistan, Belçika, Hollanda, Almanya, Avusturya, Güney Kore, Bosna

Hersek, Romanya, Sırbistan, Kosova, Makedonya, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Mısır, Gürcistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, İtalya, İspanya, Hindistan, Lübnan ve Ürdün gibi pek çok ülkede Konya ve Mevlâna Günleri temasıyla programlar düzenlenmiştir. Etkinliklerde farklı dillere çevrisi yapılmış Mesnevi, Mevlâna'dan Hikâyeler, Mevlâna'nın düşüncesini özetleyen eserler ile Konya'nın tanıtımını içeren kitaplar dağıtılmıştır. Böylesi etkinlikler Türk kültürünün tanıtılması ve Türk-İslam âlimi Mevlâna'nın evrensel zeminde tanınması için önemli faaliyetlerdir (URL 25).

Şeb-i Arûs Törenleri'nde meydan-ı şerifte icra edilen tören 750 yıllık bir geçmişe sahiptir. Mevlâna Haftası'nda törenleri destekleyen sergiler, programlar ve diğer etkinlikler de Türk kültürünün yüzlerce yıllık geleneği, sanatı ve zanaatının ürünü olduğu dikkate alındığında Şeb-i Arûs Törenleri'nin kültürel açıdan ne kadar zengin olduğu anlaşılır. Ancak törenlere olan ilginin artması için geçmişten gelen kültürel zenginlikleri bugünün imkânlarını kullanarak görünür hâle getirmek, bunun için de uzman kimselerle, resmî ve özel kurumların iş birliğiyle hareket edilmesi gerekmektedir.

Sonuç

Tekkelerin kapatılmasına dair kanunun yürürlüğe girmesiyle Mevlevilik tarikatı içindeki sema ayinleri sona ermiştir. Bu tarihten sonra sema, bir tarikat ayini olarak değil kültürel bir değer olarak ilk defa 1947 yılında yapılmış dönemin siyasal eğilimine bağlı olarak 1950'li yıllarda icralar artarak devam etmiştir. Sema Töreni'nin kurumsallaşmasıyla Mevlâna'nın vefatının yıl dönümündeki anma törenlerine yurt içinden ve yurt dışından pek çok devlet adamı katılım sağlamıştır. Şeb-i Arûs Törenleri'nde dönemin siyasî görevlileri verdikleri mesajlarda Mevlâna'yı referans alarak dönemde yaşanan problemleri konulara dair görüş bildirmişlerdir. Bu açıdan evrensel doğrulara hizmet eden bir değer olarak Mevlâna, Şeb-i Arûs Törenleri vesilesiyle dünyadaki Türk imajına olumlu etki etmiştir. Ayrıca siyasilerin Mevlâna'ya dair pek çok görüş bildirmelerine rağmen, icra edilen Sema Töreni'ne dair doğrudan bir değerlendirme yapmaması geliştirilmesi gereken bir alan olarak dikkat çekicidir. Yine siyasî kişilerin Sema Töreni başlamadan önce yaptıkları konuşmaların yerinin ve zamanının ritüelden hemen önce olması da farklı şekillerde yorumlanabilir. Şeb-i Arûs Törenleri'nde şu ana kadar yapılmış olan konuşmaların içeriğine bakıldığında Mevlâna'nın Türk kültürü içerisindeki yerini ve önemini vurgulayıp, dünyaya Mevlâna'nın barış, hoşgörü çerçevesinden mesajlar verildiği görülürken bir yandan da siyasî göndermelerin, seçim propagandasının yapıldığı, ülkedeki siyasî gündemin ve gerginliğin meydan-ı şerife taşındığı bir arenaya döndüğü, dolayısıyla törenin araç hâline geldiği gözlemlenir.

Törenlerin genel yapısına bakıldığında ise kültürel ve politik işlevlerin birbirini desteklediği görülür. Mevlâna'nın cenaze töreninde nasıl her din ve mezhepten katılımcı varsa bugün de o günün temsili olarak anılan Şeb-i Arûs Töreni'nde her dinden ve her mezhepten katılımcı bulunmaktadır. Bu durum kültüre ait değerlerin görünürlüğünün arttığı, aktarıldığı, yüzyıllardır birikerek bugüne ulaşan kabullerin, inancın, sembollerin ritüel olarak sergilendiği, yaşanarak, dolayısıyla üzerine konularak hafızanın yenilendiği aktif bir alan oluşturmaktadır. Törenlerde çeşitli sempozyum, kongre, panel, konferans türünden etkinlikler yapılması, aynı zamanda Türk sanatı ve zanaatına ait çeşitli alanlardan eserler sergilenmesi, Şeb-i Arûs vesilesiyle Türk kültüründeki önemli alanların ön plana çıkarıldığına dair örneklerdir. Bu ortamı kültüre hizmet edecek, Türk kültürünü ulusal ve uluslararası alanda tanıttak üzere faaliyetlerle desteklemek gerekmektedir.

UNESCO'nun Mevlâna'yla ilgili çalışmaları, Mevlevî Sema Töreni'nin 2008 yılında SOKÜM Temsilî Listesi'ne kaydedilmesi uluslararası alanda bu faaliyetlerin ger-

çekleştirilmesi için önemli bir dayanak olmuştur. Sözleşme Türk yaşayışının, düşüncesi- nin, inancının, kültürünün örneği olarak Sema Töreni’ni ulusal ve uluslararası alanda gö- rünür kılmıştır. Şeb-i Arûs Törenleri’nin tanıtımına dair sorumluluk, Kültür ve Turizm Bakanlığı, bakanlığın il birimi başta olmak üzere, üniversitelere, Sema Töreni’ni resmi görev olarak icra eden Mevlâna Kültür Merkezi, İRFA başta olmak üzere ilgili kurumlara, STK’lara ve halk bilimcilere aittir.

Bunun yanında Şeb-i Arûs’u tanıtıcı yeni faaliyetlerin Mevlevilik geleneğinden farklı olmaması, Türk kültürünün inanç ve değerler sistemine, Mevlevilik geleneğine ters düşmemesi gerekmektedir. Tüm bunlar yapılırken Mevlâna özelinde gelişen batıl inanç- lar ve bu inançlara bağlı olarak oluşan akımları engelleyecek önlemler de göz ardı edil- memelidir. Şeb-i Arûs’un idrakine varmak, Mevlâna’yı anlamakla mümkün olacaktır. Bu nedenle dünyanın evrensel değeri olarak Mevlâna’nın tanınması için kamu ve medya bir güç olarak etkin şekilde değerlendirilmelidir. Mevlâna her Şeb-i Arûs’da farklı bir yö- nüyle ele alınmalı ve bilinenlerin tekrarından ziyade konuya yeni perspektiflerle yakla- şılmalıdır.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %50, İkinci Yazar %50.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Baysal, Büşra. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Çerçevesinde Mevlevi Sema Töreni*. Doktora Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Ankara, 2023.
- Baysal, Büşra. “Muhibbanın Sema Töreni’ndeki Yeri ve Semazenler Açısından Değerlendirilmesi”. *Gazi Türkiyat* (34), 191-211, 2024.
- Çelebi, Asaf Halet. *Mevlâna ve Mevlevilik*. İstanbul: Everest Yayınları, 2020.
- Çelebi Bayru, Esin ve Bekir Reha Sağbaşı. *Yüzyıllar Boyu Mevlâna ve Mevlevilik*. İstanbul: Aksoy Matbaa, 2008.
- Ekici, Metin. *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınları, 2004.
- Ekici, Metin, M. Öcal Oğuz. vd. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2010.
- Eravcı, H. Mustafa. “Balkanlar’da Mevlevilik ve Saraybosna’da İsa Bey Mevlevihanesi”. *Balkanlar’da İslâm Medeniyeti II. Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*. İstanbul: Birmat Matbaa, 2003.
- Ersoy, Ruhi. *Gelenekten Geleceğe Türk Kültürü Dünyası Makaleler/İncelemeler*. Ed. Cevdet Avcı. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2021.
- Ersoy, Ruhi. *Cumhuriyet’in 100. Yılında Türk Kültürü ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler Dün, Bugün, Yarın*. Ed. Cevdet Avcı. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2023.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlâna’dan Sonra Mevlevilik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1983.
- Göyünç, Nejat. “Osmanlı Devleti’nde Mevleviler”, *Belleten*, 213, 1991.
- İnalçık, Halil. *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*. İstanbul: YKY, 2003.
- Kılıç, Filiz. *17. Yüzyıl Tezkirelerinde Şiir ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.
- Köprülü Mehmet Fuad. *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Türkiye Tarihinde Merkezi İktidar ve Mevleviler (XIII-XVIII. Yüzyıl) Meselesine Kısa Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2, 1996.
- Oğuz, M. Öcal. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2018.
- Önder, Mehmet. *Mevlâna ve Mevlevilik*. İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1998.
- Özçoban, Ertan. *Türkiye’de Kültür Turizminin Yabancı Ziyaretçilerin İslam Algısı Üzerindeki Etkileri: Şeb-i Arûs Örneği*, Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 2018.
- Sağlam, Burcu. *How Does Prohibition Stop Working? The Visibility And Legitimacy Of Mevlevi Ceremonies In Modern Turkey*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Şehir University. İstanbul, 2017.
- Tanrıkorur, Ş. Barihüda. “Mevleviyye”. *TDV Diyanet Ansiklopedisi*. c.29, 468-475, 2004.
- URL 1: 16.05.2024. Mevlevi Sema Töreni (ktb.gov.tr)
- URL 2: “Mevlâna Yılı” (21.01.2023) 16.05.2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/01/20230121-10.pdf>
- URL 2: “Mevlevi Kıyafetleri” (29.12.2023) 29.12.2023. <https://semazen.net/mevlevi-kiyafetleri/>
- URL 3: “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar İle Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun” (13.12.1925) 29.12.2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.677.pdf>

- URL 4: “Cumhuriyetin İlk Döneminde Mevlâna Mütercimleri I” 01.11.2024. <https://semazen.net/cumhuriyetin-ilk-doneminde-Mevlâna-muterjimleri-i-2/>
- URL 5: “Karar yazarı Yıldırım Oğur: Darbeci Kenan Evren, “Türkiye tarikatçı şarkıyla temsil edilemez” dedi.” (13.07.2023) 29.12.2023. <https://abcgazetesi.com/karar-yazarı-yildirim-ogur-darbeci-kenan-evren-turkiye-tarikatci-sarkiyla-temsil-edilemez-607742>
- URL 6: “T.C. Konya Valiliği” (07.12.2019) 29.12.2023. <http://www.konya.gov.tr/7-17-aralik-seb-i-arus-torenleri-etkinliklerle-basladi>
- URL 7: “Adab ve Erkan” 29.12.2023. <https://semazen.net/dua-gu-duasi/>
- URL 8: “Mevlevî Gülbangleri” 29.12.2023 <https://semazen.net/mevlevi-gulbangleri/>
- URL 9: 29.12.2023 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iktidar-ve-muhalefet-sebi-arus-gecesinde-bulustu-10592062>
- URL 10: “T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı” (17.12.2018) 30.12.2023. <https://www.diyana.gov.tr/tr-tr/Kurumsal/Detay/13235/hz-Mevlânânin-745-vuslat-yil-donumu-seb-i-arus-programi-konyada-gerceklestirildi>
- URL 11: “İktidar ve muhalefet Şebi Arus gecesinde buluştu.” (17.12.2008) 30.12.2023 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iktidar-ve-muhalefet-sebi-arus-gecesinde-bulustu-10592062>
- URL 12: “Konya’da düğün coşkusu.” 30.12.2023. <http://arsiv.haberkonya.com/haberdetay.asp?idno=7911>
- URL 13: “Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli’nin “Hz. Mevlâna’nın Vuslatı’nın 741’nci Yılı Münasebetiyle” yayımladıkları mesajı.” (17 Aralık 2014). 30.12.2023 https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3652/index.html
- URL 14: “Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli’nin “Hz. Mevlâna’nın Vuslatının 742’nci Yılı Münasebetiyle” yayımladıkları mesajı.” (17 Aralık 2015). 30.12.2023 https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/3999/index.html
- URL 15: “Şeb-i Arûs Etkinlikleri.” (18.12.2006) 29.12.2023 <https://www.sondakika.com/guncel/haber-seb-i-arus-etkinlikleri/>
- URL 16: “İktidar ve muhalefet Şebi Arus gecesinde buluştu.” (17.12.2008) 31.12.2023 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iktidar-ve-muhalefet-sebi-arus-gecesinde-bulustu-10592062>
- URL 17: “Şeb-i Arûs Törenlerine Sürpriz Konuklar” (14.12.2002) 31.12.2023. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/seb-i-arus-torenlerine-surpriz-konuklar-67136.html>
- URL 18: 31.12.2023. <https://sputniknews.com.tr/20231218/Mevlâna-seb-i-arus-toreniyle-anildi-1078566401.html>
- URL 19: “Başbakan Erdoğan Şeb-i Arûs töreninde” (18.12.2009) 31.12.2023. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-erdogan-seb-i-arus-toreni-13240103>
- URL 20: “TRT Haber” 01.01.2024. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/Mevlâna-muzesinde-seb-i-arus-toreni-onesi-turist-yogunlugu-yasaniyor-820667.html>
- URL 21: “Konya’daki dev organizasyon geride kaldı, Mevlâna Müzesi kaç bin kişi ziyaret etti? Konya Haber” (27.12.2023) 29.12.2023 <https://bbnhaber.com.tr/konya/konyadaki-dev-organizasyon-geride-kaldi-Mevlâna-muzesi-kac-bin-kisi-ziyaret-etti-133879h>
- URL 22: “Mevlâna Müzesi’nde Şebiarus töreni öncesi turist yoğunluğu yaşanıyor.” (14.12.2023) 01.01.2024. https://www.ntv.com.tr/n-life/kultur-ve-sanat/Mevlâna-muzesinde-sebiarus-toreni-onesi-turist-yogunlugu-yasaniyor,oG8NDQaggUCCFixyvu_RgQ
- URL 24: “Mevlâna Haftası Start Aldı.” 01.01.2024 <http://arsiv.haberkonya.com/haberdetay.asp?idno=72>
- URL 25: “İtalya’da Mevlâna İzdihamı.” 01.01.2024. <http://arsiv.haberkonya.com/haberdetay.asp?idno=7549>